

Дудка
Лариса Олексіївна

Консультативно-дорадчі органи в контексті сучасної моделі державно-церковних відносин в Україні

УДК 321:2(477)«199/20»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-3-33-38>

Дудка Лариса Олексіївна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології та права
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя
вул. Графська, 2, Ніжин, Україна

Важливою передумовою успішного подолання кризових явищ, досягнення економічного та культурного процвітання, зміцнення співпраці та порозуміння між державою й широким громадським загалом є становлення в сучасній Україні громадянського суспільства. Успішний результат цього процесу залежить від ефективної та злагодженої діяльності основних інститутів громадянського суспільства, серед яких на особливу увагу заслуговують церква та релігійні організації. У статті проаналізовані особливості та характерні риси процесу становлення церкви як дієвого та повноправного інституту громадянського суспільства через систему створення та діяльності консультативно-дорадчих органів у структурі державної влади. Оскільки умови та можливості реалізації таких функцій релігійними установами залежать від державної політики в релігійно-церковній сфері, це вимагає детального аналізу основних заходів держави щодо розроблення та реалізації законодавчих ініціатив, спрямованих на забезпечення свободи совісті, діяльності церков і релігійних організацій в Україні. Вивчення державно-церковних відносин в Україні в період незалежності було проведене на основі аналізу нормативно-правової бази, що забезпечує правову основу регулювання цих відносин з урахуванням сучасних досягнень науковців, які працюють у цьому тематичному полі. Авторка стверджує, що стан і рівень забезпечення права громадян на свободу совісті, характер державно-церковних відносин і використання значного потенціалу церкви як соціального інституту значною мірою залежать від позиції державної влади, наявності в неї чіткої й зрозумілої політики щодо релігії та релігійних організацій, готовності до конструктивного діалогу з релігійною спільнотою та взаємоповаги. Створення необхідних політико-правових умов для утворення й ефективної діяльності консультативно-дорадчих органів забезпечить можливість для релігійних організацій і віруючих оперативно й конструктивно вирішувати нагальні питання церковно-релігійного, між-конфесійного та державно-церковного життя, що є вкрай важливим для консолідації українського суспільства.

Ключові слова: церква, держава, консультативно-дорадчі органи, громадянське суспільство, державно-церковні відносини.

Вступ. Складні й суперечливі процеси в економіці, політиці та національній свідомості відбуваються в Україні вже тривалий час. Важливою передумовою успішного подолання кризових явищ, досягнення економічного та культурного процвітання, зміцнення співпраці та порозуміння між державою й широким громадським загалом є становлення громадянського суспільства. Нам украї потрібна демократична консолідація європейського ґатунку, яка має на меті формування толерантності, поваги до прав людини, уміння долати стереотипи й знаходити компроміси.

Серед численних факторів суспільного життя, які відбиваються на політиці й суспільстві в цілому, є й релігія. Упродовж багатьох століть, а особливо сьогодні, релігійні доктрини та релігійні інститути безпосередньо й опосередковано впливали і впливають на суспільно-політичні процеси будь-якої країни. Україна не є винятком, а враховуючи специфіку сучасної церковно-релігійної ситуації та складнощі в забезпеченні політичної стабільності й суспільної злагоди між усіма її громадянами, цей процес у нашій країні має свої особливості та неоднозначні наслідки.

Актуальність дослідження взаємодії держави й церкви підтверджується як світовим досвідом, так

і сучасними внутрішньодержавними подіями, які переконливо свідчать про те, що в ескалації політичних і міжетнічних конфліктів основою нерідко виступає релігійний чинник [6; 16].

Питання державно-церковних відносин, реалізація принципу свободи совісті в Україні періоду незалежності, взаємовплив релігійних інституцій і держави проаналізовані в роботах В. Бондаренка, А. Колодного, В. Любчика, П. Панченко, В. Рибалка, М. Бабія, В. Єленського, Л. Филипович та ін. Водночас варто констатувати, що сам механізм такої взаємодії, його сучасні моделі та нові формати є наразі недостатньо вивченими й потребують додаткових досліджень та узагальнень.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз процесу утворення, основних засад діяльності, ролі та значення консультативно-дорадчих органів як моделі державно-церковних і міжконфесійних відносин у контексті становлення громадянського суспільства в сучасній Україні. Оскільки умови та можливості реалізації такого формату державно-церковних відносин залежать від державної політики в релігійно-церковній сфері, то це вимагає детального аналізу основних заходів держави щодо розроблення та реалізації законодавчих

ініціатив, спрямованих на забезпечення свободи совісті, налагодження повноцінного й ефективного державно-церковного діалогу та перетворення церкви на справжній інститут громадянського суспільства.

Методи дослідження. Подолання ідеологічних бар'єрів, колишніх упереджених методологічних підходів, доступ до раніше заборонених джерел інформації нині дає змогу справді на науковому рівні досліджувати релігійні процеси в Україні. У наукових працях політологічного, соціологічного й історичного спрямування знайшли своє відображення теоретичні аспекти взаємовідносин між державою та церковними інституціями, у той час як представників державних структур більше цікавлять практичні питання, пов'язані з пошуком ефективних форм і методів управління ними. Вивчення державно-церковних відносин в Україні періоду незалежності було здійснене на основі аналізу нормативно-правової бази, що забезпечує правову основу регулювання цих відносин з урахуванням сучасних наукових досягнень. Висновки й узагальнення дослідження ґрунтуються на вивченні досвіду та сучасних практик у налагодженні конструктивного діалогу між державою та релігійними організаціями у форматі консультативно-дорадчих органів.

Результати. Цілком зрозумілим є те, що релігійні об'єднання не можуть існувати поза суспільством, вони не можуть бути нейтральними відносно того, що в ньому відбувається. Витиснуті з політичного життя за радянських часів, нині релігійно-церковні організації вийшли на авансцену політичного життя. До основних причин, що призвели до зростання рівня релігійності населення та відчутної активізації діяльності церковних конфесій, релігійних організацій у соціально-політичному, державно-політичному та соціально-культурному житті країни, варто віднести такі: процеси лібералізації та демократизації суспільно-політичного життя в умовах перебудовчих реформ другої половини 1980-х рр.; вакуум у масовій свідомості, що виник після краху тоталітарної ідеології; глибоко вкорінені релігійно-культурні традиції, особливо в західноукраїнських областях, які продовжували існувати, незважаючи на перманентний тиск державно-партійних структур упродовж усього радянського минулого; активна презентаційна діяльність церков і релігійних організацій в напрямку поглиблення державно-конфесійного співробітництва й апробації привабливих суспільно значимих соціальних проектів і програм.

Відновлення Україною державного суверенітету започаткувало нову віху в історії соціального служіння діючих на її теренах конфесій. Церкви та релігійні організації отримали можливість стати не уявними, не декларованими, а реальними дієвими суб'єктами суспільного життя.

Згідно із сучасною українською моделлю державно-церковних відносин держава й церква визначаються як рівноправні суб'єкти державно-церковних відносин, кожен з яких діє у сфері своєї компетенції, взаємно підтримуючи один одного. При цьому релігійні організації діють у правовому полі держави, держава не втручається у справи церкви, забезпечуючи свободу релігії, свободу церкви, сприятливі умови її діяльності. Отже, конституційне закріплення принципу відокремлення церкви від держави не відкидає як їхньої взаємної відповідальності, так і можливості співпраці у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, культури, науки, мистецтва тощо. Завдячуючи таким підходам, процес релігійного відродження в незалежній Україні набув незворотного характеру й виявився в зростанні релігійності населення, чисельності релігійних організацій, розширенні спектра конфесійного розмаїття [11, с. 7].

Як зазначено в проекті Концепції державно-конфесійних відносин в Україні, відокремлення церкви від держави жодним чином не означає відокремлення церкви від суспільства, заборону її участі в суспільному житті. Навпаки, у документі наголошується на тому, що сепараційний принцип взаємин держави й релігійних організацій звільняє церкви й деномінації від одержавлення, тотального контролю над їхнім внутрішнім життям, внутрішніми приписами та релігійною практикою, закладаючи підґрунтя для розвитку партнерських взаємин між державою та релігійними інституціями [13, с. 59].

Слід підкреслити, що церква як соціальний інститут, володіючи певним досвідом суспільної діяльності та високим рівнем довіри до неї громадян нашої держави порівняно з іншими суспільними інституціями, має значний потенціал і досвід позитивного впливу на українське суспільство. На підтвердження цієї думки наведемо результати соціологічного опитування громадської думки «Омнібус» щодо рівня довіри населення соціальним інститутам, яке було здійснене в грудні 2016 р. Київським міжнародним інститутом соціології. За результатами опитування, найбільшою довірою серед українців користуються церква, волонтери та Збройні Сили України. Порівняно з 2015 р. рівень довіри до церкви майже не змінився, вона продовжує утримувати позиції лідера довіри українців – це 56,7% населення нашої країни [4]. Не викликає сумніву, що саме активність релігійних організацій на ниві соціального служіння зумовлює високий рейтинг довіри до них у суспільстві, а також закладає підґрунтя для формування партнерської моделі державно-конфесійних відносин.

Суспільно корисна діяльність конфесій характеризується багатовекторністю, наявністю суспільно значимих проектів, пошуком нових форм ведення роботи. Активно долучаються церкви до процесу

формування громадянської культури населення, здійснення благодійницької діяльності, розгортання волонтерського руху, налагодження міжнародних зв'язків, що дозволяє реалізувати значну кількість спільних соціальних ініціатив, здійснення наукової й просвітницької роботи тощо.

Незважаючи на різнобічність і масштабність суспільної активності церков і конфесій, є підстави вважати, що соціальний потенціал останніх використовується не на повну потужність. Серед основних причин такого стану варто виділити живучість радянських ідеологем у масовій свідомості та наслідки багаторічної практики побудови безрелігійного суспільства, відносно повільну адаптацію релігійних конфесій до нових суспільних реалій, конфліктність і політизацію міжконфесійних і міжцерковних взаємин [15].

Для подолання цих труднощів і для більш повного використання церквою свого досвіду та потенціалу в реалізації функцій соціального служіння їй потрібна допомога держави в забезпеченні необхідними умовами та ресурсами. Це повинно проявитися насамперед через створення нормативно-правової бази та формування дієвого механізму співпраці, що забезпечили б відповідні умови для діяльності церкви як дієвого та повноправного інституту громадянського суспільства.

Виконуючи такі функції, церква зможе розв'язувати важливі для всього соціуму проблеми, привертати до них увагу держави, а коли треба – змушувати її корегувати свою політику в потрібному для суспільства напрямі. Вона буде здатна забезпечувати зворотний зв'язок між державою й суспільством, пропонуватиме свої програми вирішення суспільних питань та активно долучатиметься до їх практичної реалізації [2, с. 108].

Із метою налагодження постійного дієвого міжконфесійного діалогу в грудні 1996 р. за сприяння Державного комітету України в справах релігії була створена Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій (далі – ВРЦіРО) як представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган [1].

Мета ВРЦіРО – об'єднання зусиль Церков і релігійних організацій щодо духовного відродження України, координації міжцерковного діалогу як в Україні, так і за її межами, участі в розробленні проектів нормативних актів із питань державно-конфесійних відносин, здійснення комплексних заходів добродійного характеру. Рада функціонує на засадах рівності та рівноправ'я, поваги до внутрішніх настанов і традицій усіх діючих у рамках Конституції України релігійних організацій і є незалежною від органів державної влади України, політичних партій, інших громадських формувань і їх керівних органів.

Нині Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій є найбільшою й найавторитетнішою громадською інституцією в Україні. Вона бере

активну участь у громадському житті країни, реагуючи на суспільні виклики публічними заявами, миротворчими й іншими заходами. Особливу увагу Рада Церков звертає на необхідність утвердження в суспільстві справедливості, забезпечення свободи віросповідання й інших фундаментальних прав людини, захисту суспільної моралі, боротьби з корупцією, належного соціального захисту вразливих і малозабезпечених верств населення тощо.

Окрім Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, на національному рівні функціонують і інші консультативно-дорадчі органи, такі, як Рада представників християнських церков України, Рада Євангельських Протестантських Церков України, Всеукраїнська Рада Християнських Церков, Рада представників Духовних управлінь і центрів мусульман України, які також займають досить активну позицію у сфері державно-церковних відносин [5].

Для поглиблення як державно-конфесійного, так і міжконфесійного діалогу, опрацювання конкретних механізмів співпраці між державою й церквою в різних сферах важливою є співпраця Церков і релігійних організацій у форматі консультативно-дорадчих органів при міністерствах і відомствах – *громадських рад*.

Підставою для створення та діяльності громадських рад при різних міністерствах і відомствах є положення нормативно-правових актів України, спрямованих на створення сприятливих умов для всебічної реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, забезпечення відкритості діяльності органів виконавчої влади, утвердження в Україні народовладдя й громадянського суспільства [3, с. 4–7].

Сьогодні доволі активно свою роботу проводить *Громадська рада при Міністерстві освіти й науки України з питань співпраці зі Всеукраїнською радою Церков і релігійних організацій*. У центрі уваги Громадської ради – питання сприяння запровадженню викладання предметів духовно-морального спрямування, опрацювання державного стандарту з богослов'я й інше. Результатом послідовних і багаторічних зусиль Громадської ради стало ухвалення 2 липня 2015 р. Президентом України Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів», що надало релігійним організаціям право виступати суб'єктами заснування загальноосвітніх навчальних закладів різного рівня. Говорячи про надання релігійним організаціям указанного права, важливим є не лише урівнення їх у цьому відношенні з іншими суб'єктами права й подолання їх штучної дискримінації, але й введення їх у число суб'єктів – учасників навчально-виховного процесу [14].

29 квітня 2009 р. відбулося установче засідання *Ради у справах душпастирської опіки при Мініс-*

терстві оборони України, яка була утворена з метою налагодження тісної співпраці Міністерства з українськими Церквами й релігійними організаціями для задоволення релігійних потреб військовослужбовців і духовного, морально-естетичного, військово-патріотичного виховання особового складу Збройних Сил України [10]. Варто зазначити, що цій події роком раніше передувало підписання 10 листопада 2008 р. Меморандуму про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців Збройних Сил України [8]. Підписали документ Міністерство оборони України й представники семи релігійних інституцій. Оборонне відомство країни в такий спосіб планувало здійснити практичні заходи, спрямовані на поетапне впровадження в Збройних Силах України ефективною системи душпастирської опіки та створення інституту військового духовенства (капеланства). Водночас необхідно зазначити, що законодавством України на той час це питання ще не було врегульовано, і тому подібні дії були незаконними.

Результатом роботи Ради у справах душпастирської опіки при оборонному відомстві стало розроблення Концепції душпастирської опіки в Збройних Силах України, яка була затверджена Наказом Міністра оборони України 22 квітня 2011 р. [7]. Ураховуючи зовнішню агресію Російської Федерації та необхідність захисту територіальної цілісності України, великим досягненням на шляху до законодавчого унормування цього питання стало підписання 27 січня 2015 р. Положення про службу військового духовенства (капеланства) у Збройних Силах України [12].

Стратегічні рішення про формалізацію партнерства з профільними органами державної влади у вирішенні актуальних суспільних проблем ухвалили члени ВРЦіРО на своєму засіданні 16 грудня 2008 р. Це підписання двосторонньої Угоди про співпрацю між Міністерством охорони здоров'я України та ВРЦіРО. Документ визначив ініціативи МОЗ щодо взаємодії з релігійними конфесіями у сферах захисту життя (звуження практики абортів), морально-етичної просвітницької діяльності серед медичних працівників, студентів медичних навчальних закладів і молоді, протидії епідеміям ВІЛ/СНІД і туберкульозу в Україні, запровадження медичного капеланства у вигляді хоспісів тощо [15].

Подальша співпраця мала наслідком утворення 4 червня 2009 р. при *Міністерстві охорони здоров'я України Громадської ради з питань співпраці зі Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій* [9]. На робочих засіданнях представники конфесій і медичної спільноти розглядали питання пропаганди здорового способу життя, шляхи вдосконалення процесу вакцинації в Україні, обговорили проект «Етичного кодексу лікаря» тощо. Особливі зусилля докладають церкви й деномінації на ниві

боротьби з ВІЛ/СНІДом. Координацію їхньої діяльності фактично здійснює Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій. Саме ВРЦіРО виступила засновником міжконфесійного діалогу у сфері подолання епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні шляхом прийняття та впровадження «Концепції участі Церков і релігійних організацій України в протидії епідемії ВІЛ/СНІДу» і «Стратегії участі Церков і релігійних організацій України в протидії епідемії ВІЛ/СНІДу», що є унікальним досвідом.

Будь-яка співпраця може бути успішною лише за умови порозуміння сторін, що можливо забезпечити шляхом застосування діалогових форм управління. Роль і значення громадських рад як консультативно-дорадчих органів при органах влади переоцінити вкрай важко, адже через них, як через форпости громадськості, релігійні організації та віруючі мають можливість оперативно й конструктивно вирішувати нагальні питання церковно-релігійного життя. Важливо, що діяльність зазначених Громадських рад призводить до цілком конкретних управлінських рішень у сфері компетенції відповідних міністерств і відомств.

Висновки. Практика засвідчує, що церкви та релігійні організації не є байдужими до сучасних викликів і труднощів, що пронизують життя українського населення, вони активно долучаються до суспільно корисної праці та реалізації своєї соціальної місії. Проте для більш повного й ефективного використання церквою свого досвіду та потенціалу в реалізації функцій соціального служіння в інтересах усього суспільства їй потрібна допомога та підтримка держави. Це повинно проявитися насамперед через створення нормативно-правової бази та формування дієвого механізму співпраці, що забезпечили б відповідні умови для діяльності церкви як дієвого та повноправного інституту громадянського суспільства.

Безумовно, ключову роль у становленні громадянського суспільства відіграє держава, а точніше, ті можливості, які вона може запропонувати для інститутів громадянського суспільства. Ці можливості повинні ґрунтуватися на утвердженні толерантності як важливої правової й політичної потреби. Під толерантністю ми розуміємо повагу, сприйняття та розуміння різноманіття культур і форм самовираження й самовиявлення людської особистості. До того часу, доки в нашому суспільстві не виникне релігійна толерантність, ми не зможемо говорити про релігійні організації як повноправні інститути громадянського суспільства.

Розв'язання цих масштабних завдань потребує спільних зусиль державних інституцій різного рівня, представників релігійної спільноти, науковців, громадськості, але насамперед потребує переконаності у важливості поставленої мети й реальних зусиль щодо її досягнення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 20 років на шляху діалогу та порозуміння. URL: <http://vrciro.org.ua/ua/council>.
2. Грінер О. Становлення Церкви як інституту громадянського суспільства: управлінський аспект. Релігія і церква в сучасних українських реаліях / Зб. матеріалів науково-практичної конференції «Релігія і церква в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 12 вересня 2007 р.). К., 2007. С. 107–116.
3. Громадські Ради: створення та організація роботи. Довідково-методичний посібник для членів громадських рад / За заг. ред. А. Крупника. Одеса: Одеський суспільний інститут соціальних технологій, 2012. С. 4–7.
4. Довіра соціальним інституціям: прес-реліз Київського міжнародного інституту соціології. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1>.
5. Заєць О. Всеукраїнська Рада Церков та релігійних організацій та її позиція відносно законодавчих ініціатив у релігійній сфері. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=179%3A1&catid=37%3Aart&Itemid=64&lang=uk.
6. Здіорук С. Етноконфесійна ситуація в Україні та міжцерковні конфлікти. К.: НІСД, 2007. 160 с.
7. Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах України. URL: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=861%3A1&lang=uk.
8. Меморандум про співпрацю у справах душпастирської опіки військовослужбовців Збройних Сил України. URL: https://risu.org.ua/ua/index/resources/goverments_doc/military/42756/.
9. Положення про Громадську раду при Міністерстві охорони здоров'я України. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/polog_grRADA.html.
10. Положення про Раду у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України. URL: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskistyurada-u-spravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/rada>.
11. Попов Г. Особливості розвитку державно-церковних відносин та релігійно-церковного комплексу в сучасній Україні. Релігія і церква в сучасних українських реаліях / Зб. матеріалів науково-практичної конференції «Релігія і церква в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 12 вересня 2007 р.). К., 2007. С. 6–11.
12. Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0161-15>.
13. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин: інформаційні матеріали до Круглого столу на тему «Державно-конфесійні відносини в Україні станом на 2013 рік: рух до партнерства держави і Церкви чи до кризи взаємин? (22 квітня 2013 р.) / Центр Разумкова за підтримки Фонду Конрада Аденауера в Україні. К., 2013. 76 с.
14. Решетніков Ю. Громадська рада з питань співпраці з Церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України як механізм забезпечення взаємодії держави та релігійних інституцій у сфері освіти. URL: <http://www.edu-ugcc.org.ua/resursy/internet-resursy/>.

15. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 1085 від 9 грудня 2010 р. URL: <http://president.gov.ua/documents/12584.html>.

16. Шуба О. Релігія в етнонаціональному розвитку України (політологічний аналіз). К.: Криниця, 1999. 309 с.

REFERENCES:

1. Vseukrajinsjka Rada Cerkov i religijnjkh orghanizacij (2014) 20 rokov na shljakhu dialoghu ta porozuminnja [20 years on the path to dialogue and understanding]. Retrieved from: <http://vrciro.org.ua/ua/council> (accessed 13 March 2018).
2. Ghriner O. (2007) Stanovlennja Cerkvy jak instytutu ghromadjanskogho suspiljstva: upravlinsjkyj aspekt [The formation of the Church as an institution of civil society: the managerial aspect]. Proceedings of the Religijna i cerkva v suchasnj Ukraini: stan, problemy, perspektyvy (Ukraine, Kyiv, September 12, 2007), Kyiv, pp. 107–116.
3. Krupnyk A. (ed.) (2012) Ghromadsjki Rady: stvorennja ta orghanizacija roboty [Public Councils: Creation and organization of work]. Odeca: Odesjkyj suspilnyj instytut socialjnykh tekhnologhij. (in Ukrainian)
4. Kyjivsjkyj mizhnarodnyj instytut sociologhij (2017) Dovira socialnym instytucijam [Trust in social institutions]. Retrieved from: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=678&page=1> (accessed 14 March 2018).
5. Zajecj O. (2008) Vseukrajinsjka Rada Cerkov ta religijnjkh orghanizacij ta jiji pozycja vidnosno zakonodavchykh iniciativ u religijnij sferi [All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organizations and its Position Regarding Religious Legislative Initiatives]. Retrieved from: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=179%3A1&catid=37%3Aart&Itemid=64&lang=uk. (accessed 14 July 2017).
6. Zdiuruk S. (2007) Etnokonfesijsna sytuacija v Ukraini ta mizhcerkovni konflikty [Ethnic and religious situation in Ukraine and interchurch conflicts]. Kyiv: NICD (in Ukrainian).
7. Koncepciji dushpastyrsjkoji opiky u Zbrojnykh Sylakh Ukrainy [Concept of Pastoral Care in the Armed Forces of Ukraine]. Retrieved from: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=861%3A1&lang=uk. (accessed 12 July 2017).
8. Memorandum pro spivpracju u spravakh dushpastyrsjkoji opiky vijsjkovosluzhbovciv Zbrojnykh Syl Ukrainy (2008) [Memorandum on cooperation in pastoral care of servicemen of the Armed Forces of Ukraine]. Retrieved from: https://risu.org.ua/ua/index/resources/goverments_doc/military/42756/. (accessed 14 March 2018).
9. Polozhennja pro Ghromadsjku radu pry Ministerstvi okhorony zdorov'ja Ukrainy (2009) [Regulations on the Public Council under the Ministry of Health of Ukraine]. Retrieved from: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/polog_grRADA.html. (accessed 14 March 2018).
10. Polozhennja pro Radu u spravakh dushpastyrsjkoji opiky pry Ministerstvi obrony Ukrainy (2009) [Regulations on the Council for Pastoral Care at the Ministry of Defense of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/zvyazki-z-gromadskistyurada-u-spravah-dushpastirskoi-opiki-pri-ministerstvi-oboroni-ukraini/rada>. (accessed 13 March 2018).

11. Popov Gh. (2007) Osoblyvosti rozvytku derzhavno-cerkovnykh vidnosyn ta religijno-cerkovnogho kompleksu v suchasnij Ukraini [Features of development of state-church relations and religious-church complex in modern Ukraine]. [The formation of the Church as an institution of civil society: the managerial aspect]. Proceedings of the Religijna i cerkva v suchasnij Ukraini: stan, problemy, perspektyvy (Ukraine, Kyiv, September 12, 2007), Kyiv, pp. 6–11.

12. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro sluzhbu vijskovochoho dukhovenstva (kapelansjku sluzhbu) u Zbrojnykh Sylakh Ukrainy (2015) [On Approval of the Regulations on the Service of the Military Clergy (Chaplaincy) in the Armed Forces of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0161-15>. (accessed 14 March 2018).

13. Centr Razumkova za pidtrymky Fondu Konrada Adenauera v Ukraini (2013) Religijna i vlada v Ukraini: problemy vzajemovidnosyn [Religion and power in Ukraine: problems of mutual relations]. Proceedings of the Derzhavno-konfesijni vidnosyny v Ukraini stanom na 2013 rik: rukh do partnerstva derzhavy i Cerkvy chy do kryzy vzajemyn? (Ukraine, Kyiv, April 22, 2013), Kyiv:

Centr Razumkova za pidtrymky Fondu Konrada Adenauera v Ukraini, p. 56.

14. Reshetnikov Ju. (2015) Ghromadsjka rada z pytanj spivpraci z Cerkvamy ta religijnymy orghanizacijamy pry Ministerstvi osvity i nauky Ukrainy jak mekhanizm zabezpechennja vzajemodiji derzhavy ta religijnnykh instytucij u sferi osvity [Public Council on Cooperation with Churches and Religious Organizations under the Ministry of Education and Science of Ukraine as a mechanism for ensuring interaction between the state and religious institutions in the field of education]. Retrieved from: <http://www.edu-ugcc.org.ua/resursy/internet-resursy/> (accessed 10 March 2018).

15. Ukaz Prezidenta Ukrainy (2010) Pro optymizaciju systemy centralnykh orghaniv vykonavchoji vlady [On optimization of the system of central executive authorities]. Retrieved from: <http://president.gov.ua/documents/12584.html> (accessed 5 September 2017).

16. Shuba O. (1999) Religijna v etnonacionalnomu rozvytku Ukrainy (politologhichnyj analiz) [Religion in ethnonational development of Ukraine (political analysis)]. Kyiv: Krynycja. (in Ukrainian).

Consultative and advisory bodies in the context of the modern model of state-church relations in Ukraine

Dudka Larysa Oleksiivna

Candidate of Historical Sciences,
Docent, Associate Professor at the
Department of Political Science
and Law
of Nizhyn Gogol State University
Grafka str., 2, Nizhyn, Ukraine

The formation of civil society in modern Ukraine is an important precondition for a successful overcoming of crisis phenomena, achieving economic and cultural prosperity and strengthening the cooperation between the state and citizens. The successful outcome of this process depends on the effective and coherent operation of the main civil society institutions. Church and other religious organizations deserve special attention among them. The article analyzes the main features of church formation as an active and full-fledged institution of civil society through the system of consultative and advisory bodies in the structure of state power. Since the conditions and possibilities of performing such tasks by religious institutions depend on state policy in the religious-church sphere, it requires a detailed analysis of the main steps of the state regarding the development and implementation of legislative initiatives, aimed to ensure freedom of conscience, the activity of churches and religious organizations in Ukraine. The study of state-church relations in Ukraine during the period of independence was conducted on the basis of regulatory framework analysis that provides the legal basis for monitoring and controlling these relations, taking into account the current achievements of scientists, who worked in this thematic field. The author says that the state and level of ensuring the right of citizens to freedom of conscience, the nature of state-church relations and the use of the significant potential of the church as a social institution depend on the position of the state power, the existence of clear and understandable policies on religion and religious organizations, readiness for constructive dialogue with the religious community and mutual respect. Creation of important political and legal conditions for the formation and effective operation of advisory bodies will provide an opportunity for religious organizations to resolve urgent issues of church-religious promptly and constructively, which is extremely important for consolidation of Ukrainian society.

Key words: church, state, consultative and advisory bodies, civil society, state-church relations.